

Summary

Drionin V. N. The theoretical bases of the concept of criminal activity in criminology. — Article.

The article analyzes philosophical, psychological and criminological aspects of activity theory. The conclusion on the materialism of criminal activity and motivation of criminal behavior is grounded. The conclusions on the prospect of the use of activity approach in crime prevention are formulated.

Keywords: criminal activity, criminal practices, motivation of criminal behavior, crime prevention.

УДК 343.132(477)001.73

В. О. Глушков, О. А. Білічак

ПРОЦЕСУАЛІЗАЦІЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Проблеми співвідношення оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності уповноважених законом органів у розкритті та розслідуванні злочинів неодноразово дебатувалися в науковій літературі, обговорювалися на наукових конференціях та робочих зустрічах працівників правоохоронних відомств, виступали предметом самостійних наукових досліджень. Незважаючи на те, що на сьогодні ці два поки що відокремлені види діяльності уповноважених законом органів мають перед собою спільну мету, серед представників наукових кіл та досвідчених практиків і досі не спостерігалось одностайності думок щодо можливості їх поєднання. Найбільш вагомим аргументом супротивників процесуалізації оперативно-розшукової діяльності завжди виступало те, що вона здійснюється негласно, із використанням тих форм та методів роботи, які не притаманні традиційному в Україні досудовому розслідуванню. Проте, враховуючи стан правоохоронної діяльності в Україні, загальносвітові тенденції із удосконалення нормативно-правової регламентації кримінально-процесуального провадження, направлені в основному на введення до системи слідчих дій конспіративних методів отримання доказової інформації, нещодавно було прийнято і схвалено новий Кримінальний процесуальний кодекс України.

Розробка та прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України стали одним із послідовних кроків законодавця у оновленні системи кримінальної юстиції, концепція реформування якої визначена рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів», затвердженим Указом Президента України № 311/2008 від 8 квітня 2008 року [1]. Реалізуючи програмні вимоги цього документу, Україна сьогодні знаходиться на порозі радикальних змін самої системи кримінального переслідування, у контексті якої здійснюється поступальний розвиток оперативно-розшукового

законодавства, нормативно-правової регламентації досудового розслідування кримінальних правопорушень, судового розгляду кримінальних справ тощо.

Новий Кримінальний процесуальний кодекс суттєво відрізняється від попереднього закону та містить низку принципово нових для національного права положень. Зокрема, главою 21 цього документу закріплено систему негласних слідчих (розшукових) дій, що фактично забезпечує злиття до цього часу двох окремих видів державно-владної діяльності: оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної [2].

Науково-практичному аналізу проблем використання у доказуванні по кримінальних справах відомостей, здобутих шляхом провадження негласних оперативних дій, присвячена низка праць вітчизняних і зарубіжних фахівців, серед яких Б. І. Бараненко, Б. Т. Безлепкін, А. В. Белоусов, В. В. Гевко, В. А. Глазков, В. А. Дашко, Є. О. Дідоренко, Є. А. Доля, І. М. Доронін, В. І. Зажицький, С. Ю. Ільченко, Ю. П. Кобец, Є. Г. Коваленко, І. П. Козьяков, В. А. Колеснік, С. А. Кириченко, А. О. Ляш, В. Т. Маляренко, В. І. Ніндіпова, М. А. Погорецький, Б. Г. Розовський, В. Б. Рушайло, В. А. Селюков, І. В. Сервецький, В. М. Тertiшник, А. Г. Цветков, М. Є. Шумило та інші. У роботах названих авторів досить ґрунтовно досліджувалась проблематика співвідношення гласних та негласних дій уповноважених суб'єктів щодо отримання інформації про підготовлювані та вчинені злочини з метою їх припинення та розкриття, а також використання відомостей, здобутих оперативним шляхом, у доказуванні по кримінальних справах. Проте враховуючи докорінні зміни кримінально-процесуального законодавства України, існуючі законотвірчі ініціативи й тенденції, проблеми співвідношення гласних та негласних методів здобуття інформації в інтересах кримінального судочинства набувають неабиякої **актуальності** та потребують додаткового аналізу. Відповідно **метою** статті є дослідження проблем кримінально-процесуальної регламентації провадження на досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень негласних оперативних дій.

Виклад основного тексту. Динамічні зміни, які відбуваються за останні десятиліття в суспільному житті, та відповідно, у законодавстві, що регулює ті чи інші сфери суспільних відносин, сприяють посиленню інноваційних процесів у розбудові вітчизняного права. Ці тенденції передусім обумовлюються шаленими темпами інформатизації й технізації суспільства. Розвиток технологій, а разом з ним засобів комунікацій, що також активно використовуються у протиправній діяльності, вимагає розробки ефективної системи протидії як на рівні відповідних технічних можливостей правоохоронних органів, так і на рівні нормативно-правового забезпечення їх застосування. У зв'язку з цим актуальна колись тема співвідношення оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності повагом відходить у небуття, об'єктивно існуючі передумови реформування системи кримінального переслідування передусім спрямовані на її оптимізацію шляхом поєднання у досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень гласних та негласних методів здобуття інформації. Враховуючи ріст латентної злочинності, використання окремими

суб'єктами у протиправній діяльності засобів спеціальної техніки, виникає необхідність розробки адекватної системи протидії з боку правоохоронних органів з метою забезпечення належного рівня правопорядку в державі, захисту законних інтересів особи, суспільства та держави від протиправних посягань.

Сама ідея безпосереднього використання у розслідуванні кримінальних справ оперативних засобів абсолютно не нова, незважаючи на те, що як для пересічних громадян, так і для багатьох фахівців-практиків прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України стало певною несподіванкою. Правова свідомість більшості юристів, вихована на радянській правовій доктрині, довгий час не дозволяла сприймати негласні методи здобуття інформації про підготовлювані або вчинені злочини як адекватні і правомірні дії з боку правоохоронних органів держави. Ця проблема бере витoki з того, що радянський кримінальний процес мав абсолютно іншу конфігурацію та не визнавав існування оперативно-розшукової роботи як офіційної державно-владної діяльності. Легендована десятками років прозорість розслідування кримінальних справ, високого рівня захисту прав і свобод людини у радянському кримінально-процесуальному провадженні насправді не відповідала задекларованим ідеям, оскільки оперативно-розшукова діяльність в радянський період існування України велась уповноваженими суб'єктами у порядку, регламентованому таємними відомчими нормативними актами, а результати використовувались у кримінально-процесуальному провадженні шляхом так званої «легалізації», тобто уведення до сфери доказування інформації, здобутої оперативним шляхом через «процесуальні» засоби (наприклад, негласний огляд — обшук, допит свідка). Існування таких подвійних стандартів у правовій моралі розслідування кримінально караних діянь мало передумовою низку історичних процесів, серед яких, зокрема, відмова від усталених у 30–50 рр. минулого століття методів ведення досудового розслідування із використанням гласних і негласних засобів отримання інформації як «репресивних», що дістало безпосереднє відображення у змісті Кримінально-процесуального кодексу УРСР 1961 року. Але ж бо, як свідчить історичний досвід, аморальними та беззаконними є не самі приховані методи здобуття інформації в інтересах розслідування злочинів, а те, яким чином і з якою метою вони застосовуються. Аналіз зарубіжного законодавства провідних демократичних країн, зокрема США, Англії, Франції, ФРН вказує на те, що світовим ліберальним суспільством приховані методи здобуття інформації про підготовку та вчинення злочинів визнаються цілком демократичними і цивілізованими [3]. Належний рівень правової регламентації, високі гарантії законності, що є передумовами проведення низки правообмежувальних дій, таких як акустичний контроль та відеоспостереження, контроль телефонних переговорів, телеграфно-поштової кореспонденції тощо, дозволяють суспільній свідомості сприймати такий інструментарій правоохоронної діяльності як запоруку забезпечення правопорядку в державі та захисту прав і свобод людини і громадянина, а не як аморальне втручання в приватне життя.

Поступова зміна правосвідомості щодо значення оперативних дій у виявленні, розкритті та припиненні злочинів спостерігається в пострадянський період

існування країн СНД. Зокрема, на теренах України це виявилось у наданні офіційного статусу оперативно-розшуковій діяльності через її законодавчу регламентацію, потім через певні кроки законодавця по «процесуалізації» оперативно-розшукової діяльності (ч. 2 ст. 65, ст.ст. 187, 187–1 КПК України). Аналогічна тенденція більш-менш виражено спостерігалася на всьому пострадянському просторі, на що вказує популяризація кримінально-процесуальних норм, що регламентують отримання у кримінальних справах відомостей, здобутих оперативним шляхом, у законодавстві низки країн СНД. Прийняття в Україні нового Кримінального процесуального кодексу відкрило новий етап у правовому регулюванні досудового розслідування на території усього пострадянського простору, оскільки він вбирає в себе увесь прогресивний світовий досвід організації діяльності державних органів із протидії злочинам та встановлює детальну правову регламентацію провадження як гласних, так і негласних слідчих (розшукових) дій, направлених на їх розслідування.

Главою 21 Кримінального процесуального кодексу України закріплено систему та порядок провадження негласних слідчих (розшукових) дій, до яких належать аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем, накладення арешту на кореспонденцію, її огляд та виїмка, аудіо-, відеоконтроль місця, контроль за вчиненням злочину, виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження, встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, негласне обстеження публічно недоступних місць, житла та іншого володіння. У ході провадження вказаних дій можуть використовуватись відносини конфіденційного співробітництва та несправжні (імітаційні) та ідентифіковані (помічені) засоби. Аналіз змісту правових норм, що встановлюють порядок провадження вказаних негласних слідчих (розшукових) дій, говорить про те, що усі вони можуть здійснюватись лише негласним шляхом та із застосуванням засобів, притаманних власне агентурно-оперативній діяльності, тобто спеціальних технічних засобів фіксації інформації, через залучення осіб, що сприятимуть у проведенні таких негласних слідчих дій на конфіденційній основі, а також кваліфікованих співробітників спеціальних підрозділів правоохоронних органів, які сприятимуть у їх підготовці та проведенні. Згідно встановленого КПК України порядку, проведення негласних слідчих (розшукових) дій допускається у виняткових випадках та за умови, що іншим способом отримати інформацію неможливо, та майже у всіх випадках з дозволу слідчого судді. Нормами процесуального закону встановлені граничні строки та порядок їх провадження, а також документування отриманих результатів. Слід підкреслити, що проведення переважної більшості негласних слідчих (розшукових) дій здійснюватиметься лише у кримінальному провадженні виключно щодо тяжких та особливо тяжких злочинів. Виняток складатимуть лише установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу та виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, регламентовані, відпо-

відно, ст.ст. 268, 272 КПК України. Відомості, здобуті внаслідок провадження негласних слідчих (розшукових) дій, підлягають фіксації та використовуються у доказуванні по кримінальних справах нарівні з доказами, здобутими гласним шляхом.

Враховуючи досвід правового регулювання оперативно-розшукової діяльності, КПК України встановлює окремий порядок провадження негласних слідчих (розшукових) дій у невідкладних випадках. Зокрема, ст. 250 КПК України закріплює, що у випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей і майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, а також запобіганню вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, негласна слідча (розшукова) дія може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора. Одразу після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії прокурор зобов'язаний невідкладно звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді, що розглядає таке клопотання у порядку, визначеному законом. Якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, їх виконання повинно бути негайно припинено, а інформація, отримана внаслідок такої негласної слідчої (розшукової) дії, знищується під контролем прокурора.

Оскільки в історії України нормативний документ, який так докладно регламентує порядок провадження оперативних дій, направлених на конспіративне здобуття відомостей про підготовлювані та вчинені злочини, приймається вперше, аналіз його положень заслуговує на особливу увагу. Не потребує додаткових роз'яснень те, що по своїй сутності закріплені у главі 21 КПК України негласні слідчі (розшукові) дії є оперативними заходами. Використана законодавцем назва «негласні слідчі (розшукові) дії», як і підсумки загального аналізу глави 21 КПК України, вказують на те, що передбачені оперативно-розшуковим законодавством оперативні заходи набули статусу слідчих дій, які можуть здійснюватися як з метою розслідування кримінальних правопорушень, так і розшуку осіб, що їх вчинили. Та навіть більше, аналізуючи Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» № 2135 можна дійти висновку, що новий Кримінальний процесуальний кодекс України містить набагато більш широкий досконалий в плані правової регламентації перелік дій, що можуть проводитися уповноваженими суб'єктами з метою розкриття злочинів [4, ст. 303]. Зокрема, у кримінальному процесуальному законі з'явилися невідомі до того відкритим законодавчим актам України норми, що закріплюють правову процедуру організації дій зі встановлення місцезнаходження радіоелектронного пристрою, зняття інформації з електронних інформаційних систем, негласного отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження тощо. Абсолютно новою в вітчизняному законодавстві є норма, яка у формі проведення спеціального слідчого експерименту, імітування обстановки злочину регламентує провадження такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину. Слід зауважити, що опису чи наукового аналізу переважної більшості із наведених негласних слідчих дій не викладено у

коментарях до законодавства чи в спеціальній юридичній літературі. З огляду на це, нормативне закріплення у кримінально-процесуальному законодавстві негласних слідчих (розшукових) дій передусім потребує глибоких теоретичних досліджень та науково-практичного коментування з метою правильного застосування його норм, а також ревізії традиційних поглядів на формування окремих інститутів кримінального судочинства, що, як наслідок, трансформує кримінально-процесуальну науку в її сучасному вигляді.

Уведення до кримінально-процесуального закону негласних слідчих (розшукових) дій викликає неоднозначну реакцію з боку наукового світу, а також працівників практичних підрозділів. Основними контраргументами процесуалістів-теоретиків може виступати те, що кримінальне судочинство не може здійснюватися негласними методами, оскільки в такому разі важко буде гарантувати особі, що є об'єктом кримінального переслідування, забезпечення справедливого присуду. Представники оперативних і слідчих підрозділів, в свою чергу, можуть апелювати до того, що проведення негласних слідчих (розшукових) дій не завжди дає змогу належно зафіксувати ті відомості, що можуть скласти основу доказів по кримінальній справі, а також необхідність представлення до суду першоджерел доказів, наприклад, допиту працівника оперативного підрозділу, що виступав безпосереднім виконавцем негласних слідчих дій, передачі оригіналів носіїв інформації разом із спеціальними технічними засобами на експертизу та інші передбачені Кримінальним процесуальним кодексом положення, можуть призвести до розкриття форм та методів негласної оперативно-розшукової роботи правоохоронних органів, і як наслідок, втрати їх ефективності, або ж, іще гірше, створити безпосередню загрозу працівникам спеціальних підрозділів через виконання ними своїх професійних та процесуальних обов'язків. Безперечно, всі ці питання потребують вивчення, оскільки запровадження до системи досудового розслідування негласних слідчих (розшукових) дій радикально впливає не лише на порядок провадження у справах про кримінальні правопорушення, але й потребує суттєвого реформування внутрішньої організаційно-штатної структури окремих державних органів, що виконують правоохоронну функцію, перепідготовки особового складу їх спеціальних та слідчих підрозділів, а також зміну системи підготовки юридичних кадрів в цілому. Проте, незважаючи на певні труднощі, варто звернути увагу на суттєві позитивні здобутки нового Кримінального процесуального закону. Передусім, введення його в дію створить передумови до зростання ефективності розкриття та розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, оскільки досудове розслідування здійснюватиметься шляхом провадження гласних і негласних дій, направлених на збирання доказів, що зосередить в руках слідчого весь передбачений законом інструментарій розкриття злочинів. Уведення до системи досудового розслідування негласних слідчих (розшукових) дій забезпечить можливість слідчому самостійного прийняття рішень щодо того, які передбачені законом оперативні заходи необхідно застосувати з метою розкриття та розслідування злочину, що не забезпечувалось попереднім кримінально-процесуальним законом. Також як позитивне варто розглядати те, що суттєво

зменшиться масштаб проблем взаємодії слідчих і оперативних підрозділів на досудовому розслідуванні злочинів, оскільки згідно положень нового кримінального процесуального закону суб'єктом провадження негласних слідчих дій виступатиме слідчий, прокурор, а оперативний підрозділ лише може виконувати доручення на їх проведення (ст. 41 КПК України). Встановлений порядок дозволить уникнути суб'єктивізму оцінки результатів негласних слідчих (розшукових) дій, втрати чи викривлення відомостей, що можуть скласти основу доказування в кримінальній справі, та забезпечить максимальну оперативність рішень органу досудового розслідування щодо планування інших процесуальних дій у кримінальному провадженні.

Проте, незважаючи на те, що доцільність, наукова і практична обґрунтованість об'єднання гласних і негласних методів роботи правоохоронних органів у розкритті та розслідуванні злочинів на сьогодні вже не викликає сумнівів, проблема розмежування сфери ведення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування кримінальних справ лишається актуальною. На наш погляд, надаючи широкі повноваження компетентним органам у досудовому розслідуванні вчинених злочинів, не варто обмежувати можливості оперативних підрозділів, які покликані передусім не тільки розкривати злочини, але й виявляти ознаки злочинних діянь на самих ранніх етапах їх підготовки з метою їх попередження та профілактики.

Враховуючи зміст норм, що встановлюють зміни і доповнення до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», труднощі у забезпеченні ефективності ведення оперативно-розшукової діяльності створюватимуть зміни у порядку здійснення прокурорського нагляду за провадженням оперативно-розшукових заходів. Зокрема, відповідно доповнень до ч. 2 ст. 8 Закону, керівник відповідного оперативного підрозділу або його заступник будуть зобов'язані повідомити прокурора щодо прийнятого рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, навіть тих, що не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора. За такого правового регулювання втрачається можливість конспіративності ведення оперативно-розшукової діяльності і оперативності виконання прийнятих рішень. Також аналіз приписів п. 17 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» у новій редакції щодо права «створювати та використовувати заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби згідно з положеннями ст. 273 КПК України» дає підстави для висновку про те, що «спеціально утворені підприємства, установи, організації» можуть створюватися виключно на час конкретного досудового розслідування для використання при проведенні негласних слідчих дій з метою вирішення завдань кримінального судочинства. Запропонована редакція норми здається вкрай нелогічною, оскільки організаційні структури прикриття (підприємства, установи, організації тощо) створюються саме для забезпечення негласного проведення заходів. При цьому процес їх створення потребує матеріальних затрат, є досить складним і довготривалим, внаслідок чого він, насамперед, з огляду на принципи конспірації, не може обмежуватися лише строком проведення конкретного досудового провадження [2, с. 243–249].

Глибокого науково-теоретичного аналізу потребує запропонована КПК України система негласних слідчих (розшукових) дій, порядку їх організації, нормативно-правового регулювання, документування та використання отриманих за ними результатів, оскільки під час аналізу відповідних норм кодексу виникає досить багато запитань щодо порядку їх застосування. Зокрема, підсумки аналізу ч.1 ст. 41 КПК України свідчать, що негласні слідчі (розшукові) дії на виконання письмового доручення слідчого або прокурора у кримінальних провадженнях про вчинений злочин повинні виконуватися оперативними підрозділами без заведення оперативно-розшукової справи, безпосередньо в рамках досудового розслідування. Тут виникатиме питання, яким чином оперативними підрозділами без заведення оперативно-розшукової справи здійснюватиметься планування та документування по своїй суті оперативно-розшукових дій, направлених на розкриття злочину, адже в цілому це може негативно впливати як на прийняття управлінських рішень в ході їх провадження, так і контроль за цією діяльністю.

Згідно КПК України, метою провадження негласних слідчих (розшукових) дій є отримання та фіксація інформації про злочини та осіб, що їх вчинили. В установленому процесуальним законом порядку ці відомості підлягають документуванню з метою вирішення завдань досудового розслідування та подальшого використання у доказуванні щодо наявності чи відсутності у діях окремих осіб складу злочину, його мети та мотивів, обставин та обстановки вчинення, встановлення винних та вирішення питання про визначення міри їх юридичної відповідальності та з'ясування інших обставин, що мають значення у справі. Кримінальний процесуальний закон визначає порядок фіксації результатів негласних слідчих (розшукових) дій та говорить, що за результатами їх проведення складається протокол, інформація фіксується на матеріальні носії, окрім того, їх провадження може документуватися за допомогою технічних засобів. Ст. 256 КПК України регламентує використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій та вказує, що протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій. Тут, на наш погляд, труднощі викликатиме встановлений КПК України порядок документування результатів негласних слідчих дій, передусім тому, що законодавством не встановлено, якими додатками до протоколів будуть закріплені результати провадження окремих слідчих дій. Також ч. 3 ст. 252 України вказує, що протоколи за результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій разом з додатками протягом 24 годин із моменту їх закінчення повинні передаватися прокуророві, що не завжди є реальним терміном. Наприклад, відповідно КПК України, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, залежно від строків провадження справи, може тривати декілька місяців. Інформація, яка накопичується за цей час, навіть якщо буде своєчасно опрацьовуватись слідчим, просто фізично

не може бути оформлена протоколом за такий короткий проміжок часу (ст. ст. 252, 265 КПК України).

Обов'язок збереження протоколів проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них, згідно ст.ст. 259, 265 КПК України, законодавець покладає на прокурора, який повинен вжити для цього необхідних заходів. Передусім, реалізація прокурором таких повноважень може відбуватись за умови їх чіткої правової регламентації. Тобто певними нормативними актами повинно бути закріплено порядок витребування прокурором матеріальних носіїв, що складаються за результатами негласних слідчих (розшукових) дій у їх виконавців, а також повинні бути забезпеченими реальні матеріальні та технічні можливості прокуратури по виконанню цих функцій, забезпеченню захисту від розголошення відомостей, отриманих внаслідок проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Водночас, як вже зазначалося, новий Кримінальний процесуальний закон України містить низку положень, які удосконалюватимуть нормативно-правову регламентацію діяльності із розкриття та розслідування злочинів, зокрема, вирішують неврегульовані до того на законодавчому рівні проблеми взаємодії органів держави, що виконують правоохоронну функцію. Передусім, варто звернути увагу на те, що у ході провадження негласних слідчих (розшукових) дій органи досудового розслідування можуть отримувати інформацію про вчинення злочинів, розкриття та розслідування яких не належить до їх компетенції. З метою забезпечення реалізації функцій кримінального судочинства ця інформація не повинна бути втрачена, а передана компетентним суб'єктам для перевірки та реагування. З огляду на це ст. 257 КПК України містить норму, яка вказує, що передання інформації, одержаної внаслідок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, здійснюється тільки через прокурора, таким чином визначаючи правовий порядок взаємодії різних суб'єктів у діяльності із розкриття та розслідування злочинів.

Висновки. Діюча система кримінальної юстиції не повною мірою відповідає потребам сучасної правоохоронної діяльності в Україні та не забезпечує належного стану правопорядку, ефективного захисту осіб, суспільства та держави від суспільно-небезпечних посягань. Враховуючи викладене, на часі виникла об'єктивна потреба її перебудови, яка розпочалася із зміни законодавства, що встановлює засади кримінального судочинства на Україні. У контексті прийнятих змін передусім зазнали перетворень основні функції суб'єктів кримінального судочинства, зокрема, досудове розслідування кримінальних правопорушень за новим КПК України здійснюватиметься шляхом провадження гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, що фактично забезпечує процесуалізацію оперативно-розшукової діяльності.

Глибока нормативно-правова регламентація кожної із негласних слідчих (розшукових) дій, установлення повноцінного прокурорського нагляду та судового контролю за їх здійсненням, передбачені законом гарантії ознайомлення зацікавлених сторін з результатами їх провадження є безперечними доказами того, що негласні слідчі (розшукові) дії не можуть виступати інструментом безпідставного кримінального переслідування, адже передбачений законом порядок їх

організації та здійснення реально забезпечує широкий контроль за дотриманням їх законності як з боку держави, так зі сторони об'єкта переслідування. Отримані внаслідок провадження негласних слідчих (розшукових) дій відомості можуть стати доказами у кримінальному провадженні винятково за рішенням суду на стадії судового розгляду, після попередньої їх перевірки та оцінки прокурором.

Водночас внесені у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України зміни й доповнення до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» ускладнять її ведення передбаченими законом суб'єктами. Передусім у оперативно-розшуковому законі невирішеною лишилася проблема системи оперативно-розшукових заходів, порядку реалізації окремих передбачених законом прав оперативних підрозділів. Відсилочні норми, що встановлюють порядок організації окремих оперативно-розшукових заходів у інтересах досудового розслідування, з метою протидії розвідувально-підривним посяганням спеціальних служб іноземних держав проти України, вносять плутанину і перешкоджають адекватному розумінню положень закону. Удосконалення нормативно-правового регулювання потребують й окремі положення КПК України, зокрема ті, що встановлюють порядок документування результатів негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх матеріалів у кримінальному провадженні. Підсумовуючи викладене, слід дійти висновку, що тільки системний підхід до реформування оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства забезпечить гармонійне поєднання норм відповідних законодавчих актів, що сприятиме удосконаленню державної діяльності із протидії злочинності та вирішенню завдань кримінального судочинства у масштабах усієї країни, а внесення змін до законодавства повинно відбуватися з урахуванням результатів наукових досліджень, проведених за цим напрямом, та за широкої участі представників зацікавлених відомств.

Література

1. Указ Президента України № 311/2008 від 8 квітня 2008 року «Про затвердження рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» [Електронний ресурс] / Режим доступу зі сторінки: <http://webcache.googleusercontent.com>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України [текст]: — К.: «Центр учбової літератури». — 2012. — 292 с.
3. Молдаван А. В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: Навчальний посібник / А. В. Молдаван. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 352 с.
4. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України. — К. — 1992. — № 22. — Ст. 303.

Анотація

Глушков В. О., Білічак О. А. Процесуалізація оперативно-розшукової діяльності у контексті реформування кримінально-процесуального законодавства України. — Стаття.

У науковій статті проаналізовано науково-практичні проблеми процесуалізації оперативно-розшукової діяльності за новим Кримінальним процесуальним кодексом України.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, досудове розслідування, оперативно-розшукові заходи.

Аннотация

Глушков В. А., Биличак А. А. Процессуализация оперативно-розыскной деятельности в контексте реформирования уголовно-процессуального законодательства Украины. — Статья.

В статье проанализированы научно-практические проблемы процессуализации оперативно-розыскной деятельности в контексте принятия нового Уголовного процессуального кодекса Украины.

Ключевые слова: негласные следственные (розыскные) действия, досудебное расследование, оперативно-розыскные мероприятия.

Summary

Glushkov V. O., Bilichak O. A. Proceduralizing operative crime detection activities in the context of reforming the criminal procedure legislation of Ukraine. — Article.

The article analyzes the theoretical and practical problems of operational and investigative activities in the context of the adoption of the new Criminal Procedure Code of Ukraine.

Keywords: secret consequence (search) actions, pre-trial investigation, operative-search measures

УДК 343.23

Н. А. Мирошниченко

УГОЛОВНЫЕ ПРАВОНАРУШЕНИЯ И МАЛОЗНАЧИТЕЛЬНОСТЬ ДЕЯНИЯ

Впервые категория малозначительности деяния появилась в 1925 году в уголовно-процессуальном законодательстве (ст. 4-а УПК), спустя год это понятие вошло в уголовное законодательство в виде примечания к статье 6 УК РСФСР 1926 года, уже как норма материального права. Обращалось внимание на то, что деяние не может признаваться общественно опасным вследствие своей незначительности, маловажности и ничтожности своих последствий.

В уголовном кодексе Украины 1960 года понятие малозначительности деяния было закреплено в ч. 2 ст. 7 УК. Затем, при создании теоретической модели УК, норма о малозначительности деяния переместилась в раздел об обстоятельствах, исключающих преступность деяний (1987 год), поскольку малозначительность деяния, внешне схожего с преступлением, предполагала не преступность деяния. Однако такое решение не бесспорно, поскольку по своему содержанию эта норма конкретизирует степень общественной опасности деяния, а также позволяет разграничить преступное деяние от непроступного.

В действующем уголовном законодательстве Украины (УК 2001 года), наряду с понятием преступления (ч. 1 ст. 11 УК), закреплено положение о том, что не является преступлением действие или бездействие, которое хотя формально и содержит признаки какого-либо деяния, предусмотренного уголовным кодексом, но в силу малозначительности не представляет общественной опасности (ч. 2 ст. 11 УК). Таким образом, законодатель, признав деяние формально содержащим признаки преступления, тем не менее указывает на отсутствие преступления, поскольку деяние не причинило и не могло причинить существенного вреда физическому